

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Liber tertius

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

M. VITRUVII
DE ARCHITECTURA,
LIBER TERTIVS.

Socrates
sapiens.

DELPHICVS APOLLO SOCRATEM omnium sapientissimū Pythia responsis est professus. Is autem memoratur prudenter doctissimeq; dixisse, oportuisse hominum pectora fenestrata & aperta esse, uti non occultos haberent sensus sed patentes ad considerandum. Vtinam uero rerum natura sententiam eius secuta, explicata & apparentia ea constituisset. Si enim ita fuisset, non solum laudes aut uitia animorum ad manum aspicerentur, sed etiam disciplinarum scientiæ sub oculorum consideratione subiectæ, non incertis iudicijs probarentur, sed & doctis & scientibus authoritas egregia & stabilis adderetur. Igitur quoniam hæc non ita, sed uti natura rerum uoluit, sunt constituta, non efficitur ut possint homines obscuratis sub pectoribus ingenijs, scientias artificiorum penitus latentes, quemadmodum sint iudicare. Ipsi autem artifices, etiam si polliceantur suam prudentiam, si non pecunia sint copiosi, seu uetustate officinarum habuerint noticiam, aut etiam gratia & forensi eloquentia nō fuerint præditi, pro industria studiorum authoritates non possunt habere, ut eis, quod profitentur, sci re, id credatur. Maxime autē id animaduertere possumus ab antiquis statuarijs & pictoribus, quod ex his qui dignitatis notas & commendationis gratiam habuerunt, æterna memoria ad posteritatem sunt permanentes, uti Myron, Polycletus, Phidias, Lysippus, ceteriq; qui nobilitate arte sunt consecuti. Namq; ut ciuitatibus magnis aut regibus aut ciuibus nobilibus opera fecerunt: ita id sunt adepti. At qui non minore studio & ingenio solertiq; fuerunt, ignobilibus et humili fortuna ciuibus nō minus egregie perfecta fecerunt opera, nullam memoriam sunt assecuti, quod hi non ab industria neq; artis solertia, sed à felicitate fuerunt deserti, ut Hellas Atheniēsis, Chio Corinthius. Myagrus Phocæus, Pharax Ephesius, Bedas Aristomelas Bizantijs, etiamq; alij plures. Nō minus item pictores, uti Aristomelas.

Myron.

Polycletus

Phidias.

Lysippus

Hellas

Chion.

Myagrus

Phocæus.

Pharax.

Bedas.

Aristomelas

nes.

nes.

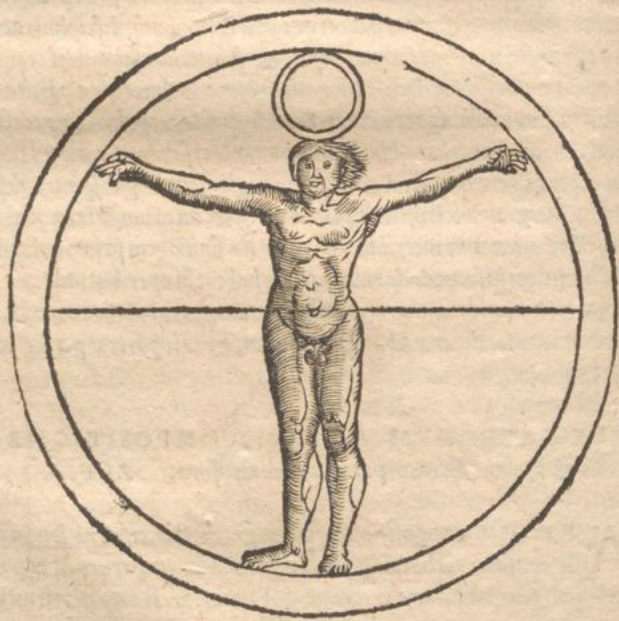
nes Thasius, Polyces, Atramitenus, Nicomachus, ceteriq; quos neq; Polyces.
 industria, neq; artis studiū, neq; solertia defecit, sed aut rei familiaris exi- Nicoma-
 guitas, aut imbecillitas fortuna, seu in ambitione certationis contrario-
 rum superatio, obstitit eorum dignitati. Nec tamen est admirandum, si
 propter ignorantiam artis uirtutes obscurantur, sed maxime indignan-
 dum, cum etiam sepe blandiatur gratia conuiuorum à ueris iudicijs ad
 falsam probationem, ergo (uti Socrati placuit) si ita sensus & sententiae
 scientiaq; disciplinis auctae, perspicuae & perlucidae fuissent, non gratia
 neq; ambitio ualeret, sed si qui ueris certisq; laboribus doctrinarum, per-
 uenissent ad scientiam summam, eis ultro opera traderentur. Quoniam
 autem ea non sunt illustria neq; apparentia in aspectu, ut putamus oportu-
 iuisse, & animaduerto potius indoctos quàm doctos gratia superare,
 non esse certandum iudicās cum indoctis, ambitione potius his præceptis
 editis ostendam nostrae scientiae uirtutem. Itaq; Imperator in primo uo-
 lumine tibi de arte, & quas habeat ea uirtutes, quibusq; disciplinis oporteat
 esse auctum architectum exposui, & subieci causas, quid ita earum
 oporteat eum esse peritum, rationesq; summae architecturae partitione
 distribui, finitionibusq; terminaui. Deinde, quod erat primū & necessa-
 rium, de moenibus, quemadmodum eligantur loci salubres ratiocinationi-
 bus explicui, uentiq; qui sint & è quibus regionibus singuli spirent, de for-
 mationibus grammicis ostendi, platearumq; & uicorum, uti emendatae fi-
 ant, distributiones in moenibus docui, & ita finitionem primo uolumine
 constitui. Item in secundo de materia quas habeat in operibus utilitates, et
 quibus uirtutibus è natura rerum est cōparata, peregi. Nunc in tertio de
 aediorum immortalium aedibus sacris dicam, & uti oporteat perscriptas
 esse exponam.

DE SACRARVM AEDIVM COMPOSITIONE
 & symmetrijs et corporis humani mensura. ACP. I.

AEDIVM compositio constat ex symmetria, cuius rationem di-
 ligentissime architecti tenere debent. Ea autem pariter à propor-
 tione, quae graece ἀνολογία dicitur. Proportio est ratio partis mem-
 brorum in omni opere totiusq; commodulatio, ex qua ratio efficitur sym-
 metria.

I s metria

metriarum. Namq; non potest ades ulla sine symmetria atq; proportio-
ne rationem habere compositionis, nisi uti ad hominis bene figurati mem-
brorum habuerit exactam rationem. Corpus enim hominis ita natura
composuit, uti os capitis à mento ad frontem summam, & radices imas
capilli, esset decime partis. Item manus palma ab articulo ad extremum
medium digitum, tantundem. Caput à mento ad summum uerticem, octa-
ua. Tantundem ab ceruicibus imis. Ab summo pectore ad imas radices
capillorum, sextæ: ad summum uerticem, quartæ. Ipsi autem oris altitu-
dinis tertia pars est ab imo mento ad imas nares: nasus ab imis naribus
ad finem medium superciliorum, tantundem: ab ea fine ad imas radices ca-
pilli ubi frons efficitur, item tertiæ partis. Pes uero altitudinis corporis
sextæ, Cubitus quartæ, Pectus item quartæ.

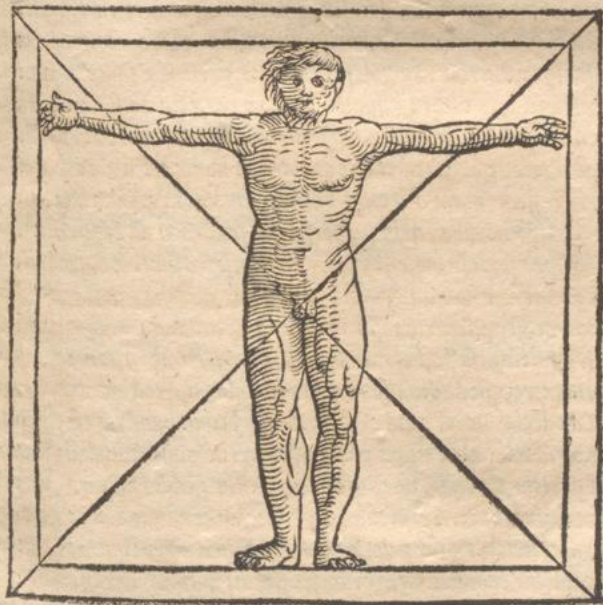

Reliqua

Reliqua quoque membra suos habent commensus proportionis, quibus etiam antiqui pictores et statuarij nobiles usi, magnas et infinitas laudes sunt affecti. Similiter uero sacrarum aedium membra, ad uniuersam totius magnitudinis summam, ex partibus singulis conuenientissimum debent habere commensuum responsum. Item corporis centrum medium naturaliter est umbilicus. Namque si homo collocatus fuerit supinus manus et pedibus passis, circiniq; collocatu centrum in umbilico eius, circumagendo rotundatione utrarumq; manuū et pedū digiti linea tangentur.

Centrum
corporis.

Non minus, quemadmodum schema rotundationis in corpore efficitur, item quadrata designatio in eo inuenitur. Nam si à pedibus imis ad summum caput mensum erit, eaq; mensura relata fuerit ad manus passas, inuenietur eadem latitudo, uti altitudo, quemadmodum areæ, quæ ad normam sunt quadratæ.

Ergo fl.

Ergo si ita natura composuit corpus hominis, uti proportionibus membra ad summam figurationem eius respondeant, cum causa constituisse uidentur antiqui, ut etiam in operum perfectionibus singulorum membrorum, ad uniuersam figuræ speciem habeant commensus exactiorem. Igitur cum in omnibus operibus ordines traderent, id maxime in ædibus deorum, in quibus operum laudes & culpæ æternæ solent permanere. Nec minus mensurarum rationes, quæ in omnibus operibus uidentur necessariæ esse, ex corporis membris collegerunt, uti digitum, palmum, pedem, cubitum, et eas distribuerunt in perfectum numerum, quem greci τελειος dicunt. Perfectum autem antiqui instituerunt numerum, qui decem dicitur, namque ex manibus denarius digitorum numerus, ex digitis uero palmus, & ab palmo pes est inuentus. Sicut autem in utrisque palmis ex articulis ab natura decem sunt perfecti, ita etiam Platoni placuit esse cum numerum ea re perfectum, quod ex singularibus rebus, quæ μόνα εἶδη apud grecos dicuntur, perficitur decussis, quæ simul ac undecim aut duodecim sunt factæ, quod superauerint, non possunt esse perfectæ, donec ad alterum decussum peruenerint. Singulares enim res, particulae sunt eius numeri, Mathematici uero contra disputantes, ea re perfectum esse dixerunt numerum, qui sex dicitur, quod is numerus habet partitiones eorum rationibus sex numero conuenientes, sic sextantem unum, trientem duo, semissem tria, bessem, quem ἡμιόλιον dicunt, quatuor, quintarium, quem πέντε ἡμιόλιον dicunt, quinq; , perfectum sex. Cum ad supputationem crescat supra sex adiecto, esse ἑξήκοντα, cum facta sunt octo, quod est tertia adiecta, tertiarium, qui τριώνιστον dicitur, dimidia adiecta cum facta sunt nouem, sesquialterum qui ἑξαπλασιον appellatur, duabus partibus additis & decussi facto, besalterum, quem ἑπταῖμιόλιον uocitant, in undecim numero, quod adiecti sunt quinq; , quintarium, quod ἑπταπέντε ἡμιόλιον. Duodecim autem quod ex duobus simplicibus numerus est effectus, διπλασίωνα. Non minus etiam, quod pes hominis altitudinis sextam habet partem, ita etiam ex eo quod perficitur pedum numero, corpus his sex altitudinis terminando, cum perfectum constituerunt, cubitumque animaduenterunt ex sex palmis constare, digitis uiginti quatuor. Ex eo etiam uidetur ciuitates Græcorum fecisse, uti quemadmodum cubitus est sex palmorum, ita in drachma quoque eo numero uterentur, illæ enim areos signatos

Numerus perfectus.

μόνα εἶδη.

signatos (uti asses) ex æquo, sex quos obolos appellant, quadrantesq; obolorum, quæ alij dichalca, nonnulli trichalca dicunt, pro digitis uiginti quatuor in drachma constituerunt. Nostri autem primo decem fecerunt antiquum numerum, & in denario denos æreos asses constituerunt, & ea re compositio nummi ad hodiernum diem denarij nomen retinet, etiamq; quartam eius partem, quod efficiebatur ex duobus asibus & tertio semisse, sestertium uocitauerunt. Postea quoniam animaduertunt utrosq; numeros esse perfectos, & sex & decem, utrosq; in unum coniecerunt et fecerunt perfectissimum decussissexis. Huius autem rei authorem inueniunt pedem. E cubito enim cum dempti sunt palmi duo, relinquatur pes quatuor palmorum. Palmus autem habet quatuor digitos, ita efficitur uti habeat pes sexdecim digitos, & totidem asses æratius denarius. Ergo si conuenit ex articulis hominis numerum inuentum esse, & ex membris separatis ad uniuersam corporis speciem ratæ partis commensus fieri responsum, relinquatur ut suscipiamus eos, qui etiam ædes deorū immortalium constituentes, ita membra operum ordinauerunt, ut proportionibus & symmetrijs separata atq; uniuersæ, conuenientes efficerentur eorum distributiones. Aedium autem principia sunt, è quibus constat figurarum aspectus, & primum in antis, quod græce $\nu\alpha\alpha\sigma\tau\epsilon\pi\pi\alpha\sigma\sigma\alpha\sigma\tau\epsilon$ dicitur, deinde prostylos, amphiprostylos, peripteros, pseudodipteros, dipteros, hypethros. Horum exprimentur formationes, his rationibus. In antis erit ædes, cum habeat in fronte antas parietum, qui cellam circumcludunt, & inter antas in medio columnas duas, supraq; fastigium symmetria ea collocatū, quæ in hoc libro fuerit per scripta. Huius autē exemplar erit ad tres Fortunas, ex tribus, quod est proxime portā Collinam.

Denarius.
Sestertium.

BX AEDIVM SACRARVM PRINCIPIIS,

ex quibus constat figurarum aspectus, &

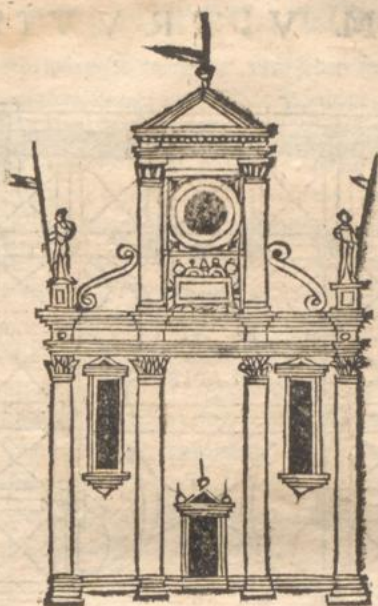
primum in antis $\nu\alpha\alpha\sigma\tau\epsilon\pi\pi\alpha\sigma\sigma\alpha\sigma\tau\epsilon$

$\tau\alpha\sigma\tau\epsilon$ dicitur.

K Prosty-

Profyllos

Prostylos omnia habet, quemadmodum in antis, columnas autem contra antas angulares duas, supraq; epistylia, quemadmodum & in antis, & dextra ac sinistra in uersuris singula. Huius exemplar est in insula Tiberina, in æde Iouis & Fauni.

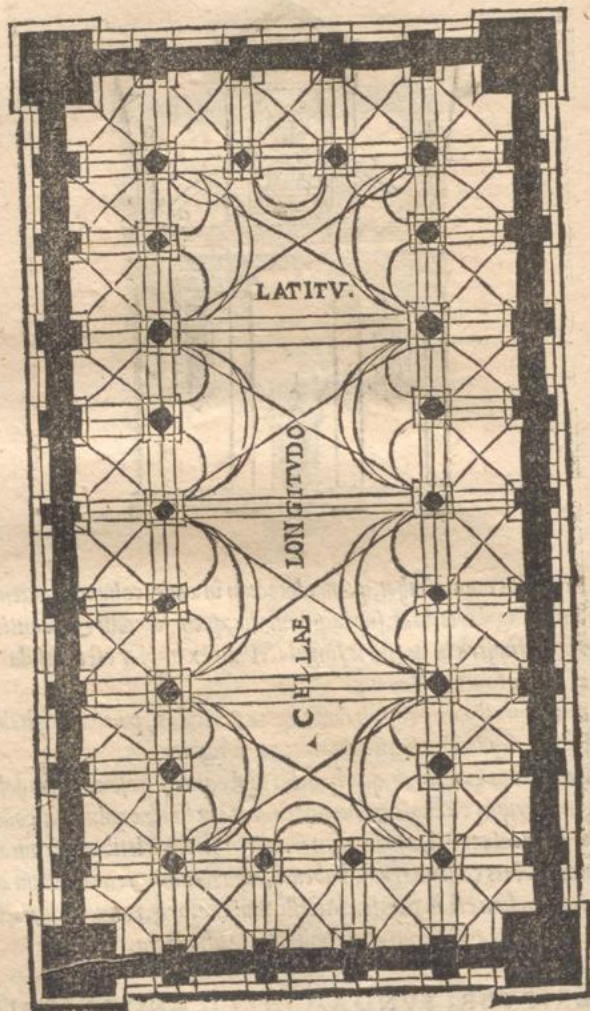
Amphiprostylos omnia habet ea, quæ prostylos, prætereaq; habet in postico ad eundem modum columnas & fastigium.

Peripteros autem erit, quæ habebit in fronte & postico senas columnas, in lateribus cū angularibus undenas, ita ut sint hæ columnæ collocate, ut intercolumnij latitudinis interu.illum sit à parietibus circum ad extremos ordines columnarum, habeatq; ambulationem circa cellam ædis, quemadmodum est in porticu Metelli, Iouis statoris, Hermodi, & ad Mariana Honoris & Virtutis sine postico à Mutio facta.

PERIPTERI FVNDAMENTI ICHNOGRAPHIA.

ex qua ad totius ædis orthographiam facillime periti
architecti peruenire possunt.

K 2

Pfeuden

Pseudodipteros autem sic collocatur, ut in fronte & postico sint columnæ octonæ, in lateribus cum angularibus quindena. Sunt autem parietes cellæ contra quaternas columnas medianas in fronte & postico. Ita duorum intercolumniorum & unæ crassitudinis columnæ spatium, erit à parietibus circa ad extremos ordines columnarum. Huius exemplum Romæ nō est, sed Magnesiæ Dianæ Hermogenis alabandi et Apollinis amnestæ facta.

Dipteros autem octastylus & pronao & postico, sed circa eadem duplices habet ordines columnarum, uti est ædes Quirini dorica, & Ephepsiæ Dianæ ionica, à Ctesiphonte constituta.

Hypethros uero decastylus est in pronao & postico. Reliqua omnia eadem habet, quæ dipteros, sed interiore parte columnas in altitudine duplices remotas à parietibus ad circuitionem (ut porticus) peristyliorum. Medium autem sub diuo est sine tecto, aditusq; ualuarum ex utraq; parte in pronao & postico. Huius autem exemplar Romæ non est, sed Athenis octastylus & in templo Iouis olimpij.

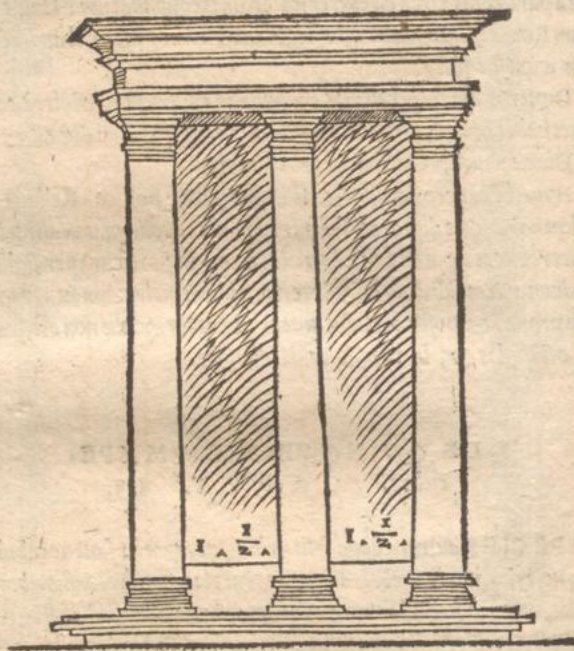
DE QVINGVE AEDIVM SPECIEBVS. CAPVT. II.

SPECIES autem ædium sunt quinque, quarum ea sunt uocabula, Pycnostylus, id est crebris columnis, Systylus, paulò remissioribus, Diastylus, amplius patētibus: rarius quàm oportet inter se diductis, Areostylus, Eustylus interuallorum iusta distributione. Ergo pycnostylus est, cuius intercolumnio unius & dimidiatæ columnæ crassitudo interponi potest, quemadmodum est diuii Iulij, & in Cæsaris foro Veneris, & si quæ alie sic sunt compositæ.

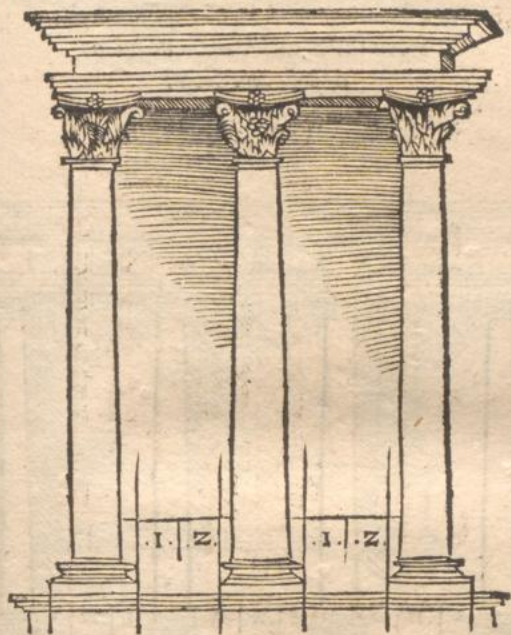
Item Systylus est, in quo duarum columnarum crassitudo in intercolumnio poterit collocari, & spirarū plinthis æquæ magnæ sint eo spatium, quod fuerit inter duas plinthis, quemadmodum est Fortune equestris ad theatrum lapideum, & reliquæ, quæ eisdem rationibus sunt compositæ.

¶ 3 Hæc utraq;

• styliq; perfiguratio.

Hæc ultra

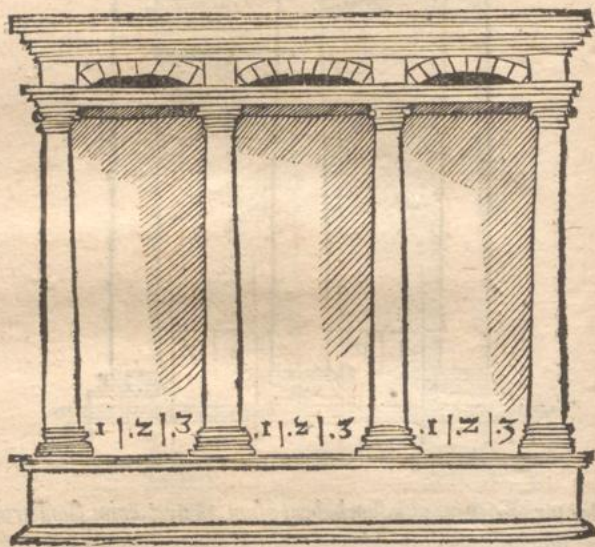

Hæc utraq; genera vitiosum habent usum. Matres enim familiarum, cum ad supplicationem gradibus ascendunt, non possunt per intercolumnia amplexæ adire, nisi ordines fecerint. Item ualuarum aspectus obstruitur columnarum crebritate, ipsaq; signa obscurantur. Item circa eadem propter angustias impediuntur ambulationes. Diastyli autem hæc erit compositio, cum trium columnarum crassitudinem intercolumnio interponere possimus, tanquam est Apollinis & Dianæ ædis. Hæc dispositio hanc habet difficultatem, quod epistylia propter interuallorum magnitudinem franguntur.

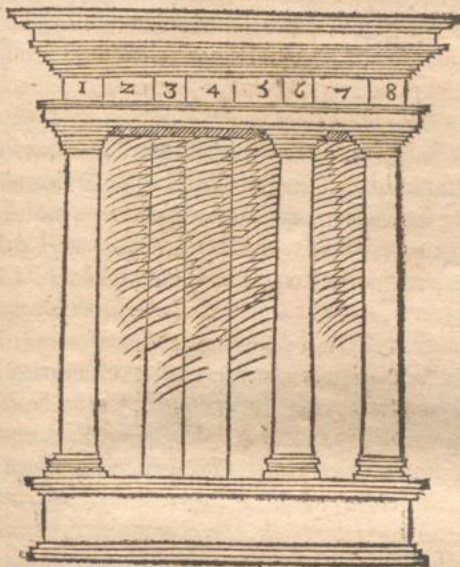
In arce

DIASTYLI INTERCOLUMNII AC

*areostyli figura, cuius autem intercolumn. certa liber-
tate à quatuor modulis usq; quantum eius
columnæ longitudo ampliatur distan-
tia collocare decet.*

In dr. con

In aræostylis autem nec lapideis nec marmoreis, epistylis uti datur, sed imponendæ de materia trabes perpetuæ; & ipsarum ædium species sunt barycæ, baricephalæ, humiles, latæ, ornantq; signis fictilibus aut æreis inauratis earum fastigia tuscanico more, uti est ad circū maximum Cereris & Hercules, Pompeiani item capitolij.

Reddenda nunc est eustyli ratio, quæ maxime probabilis, & ad usum & ad speciem & ad firmitatem rationes habet explicatas: namq; faciendæ sunt in interuallis spatia duarum columnarum, & quartæ partis columnæ crassitudinis, mediūq; intercolumnium, unum, quod erit in fronte, alterum, quod erit in postico, trium columnarum crassitudine. Sic enim habebit & figuræ aspectum uenustum, & aditus usum sine impeditionibus, & circa cellam ambulatio auctoritatem.

L Huius

Huius autem rei ratio explicabitur sic. Frons loci, quæ in æde constituta fuerit, si tetrastylus faciendus fuerit, diuidatur in partes undecim semites præter crepidines & proiecturas spirarum. Si sex erit columnarum, in partes decem et octo. Si octastylus constituetur, diuidatur in .xxiiiij. et semissem. Item ex his partibus, siue tetrastyli, siue hexastyli, siue octastyli, una pars sumatur, eaque erit modulus, cuius moduli unius erit crassitudo columnarum. Inter columnas singulas, præter medianam, modulorum duorum & moduli quartæ partis, medianam in fronte & postico, singula ternum modulorum. Ipsarum columnarum altitudo erit modulorum octo et dimidia moduli partis. Ita ex ea diuisione intercolumnia altitudinesque columnarum habebunt iustam rationem. Huius exemplar Romæ nullum habemus, sed in Asia Teo octastylum liberi patris. Eas autem symmetrias constituit Hermogenes, qui etiam primus octastylum pseudodipteriue rationem inuenit. Ex dipteri enim ædis symmetria sustulit interiores ordines columnarum. .xxxvij. eaque ratione sumptus operisque compendia fecit. Is in medio ambulationi laxamentum egregie circa cellam fecit, de aspectuque nihil imminuit, sed sine desiderio superuacuum conseruauit auctoritatem totius operis distributione. Pteromatos enim ratio, & columnarum circum ædem dispositio ideo est inuenta, ut aspectus propter asperitatem intercolumniarum haberet auctoritatem. Præterea si ex imbrum aquæ uis occupauerit, & intercluserit hominum multitudinem, ut habeat in æde circaque cellam cum laxamento liberam moram. Hæc autem ita explicantur in pseudodipteris ædium dispositionibus, quare uidetur acuta magnaque solertia effectus operum Hermogenes fecisse, reliquisque fontes, unde posteri possent haurire disciplinarum rationes.

Ædibus areostylis columnæ sic sunt faciendæ, uti crassitudines earum sint partis octauæ ad altitudines. Item in diastylis demetienda est altitudo columnæ in partes octo & dimidiam, & unius partis columnæ crassitudo collocetur. In systylo altitudo diuidatur in nouem & dimidiam partem, & ex eis una ad crassitudinem columnæ detur. Item in picnostylo diuidenda est altitudo in partes decem, & eius una pars faciendus est columnæ crassitudo. Eustyli autem ædis columnæ (ut diastyli) in octo partes altitudo diui-

tudo diuidatur & dimidiam, & eius una pars constituatur in crassitudine imi scapi, ita habebitur pro rata parte intercolumniorum ratio. Quemadmodum enim crescunt spatia inter columnas, proportionibus adaugendæ sunt crassitudines scaporum. Namque si in aræostylo nona aut decima pars crassitudinis fuerit, tenuis & exilis apparebit, ideo quòd per latitudinem intercolumniorum aer consumit, & imminuit aspectus scaporum crassitudinem. Contra uero picnostylis si octaua pars crassitudinis fuerit, propter crebritatem, & angustias intercolumniorum, tumidam & inuenustam efficiet speciem. Itaque generis operis oportet persequi symmetrias. Etiamque angulares columnæ crassiores faciendæ sunt ex sua diametro quinquagesima parte, quod eæ ab aere circumciduntur, & graciliores esse uidentur aspicientibus. Ergo quod oculos fallit, ratiocinatione est exequendum. Contracturæ autem in summis columnarum hypotrachelijs ita faciendæ uidentur, uti si columna sit ab minimo ad pedes quinosdenos, ima crassitudo diuidatur in partes sex, & earum partium quinque summa constituatur. Item quæ erit ab quindecim pedibus ad pedes uiginti, scapus imus in partes sex & semissem diuidatur, ex earumque partium quinque & semisse superior crassitudo columnæ fiat. Item quæ erunt à pedibus uiginti ad pedes triginta, scapus imus diuidatur in partes septem, earumque sex summa contractura perficiatur. Quæ autem ab triginta pedibus ad quadraginta alta erit, ima crassitudo diuidatur in partes septem & dimidiam, ex his sex & dimidiam in summo habeat contracturæ ratione. Quæ erunt à quadraginta pedibus ad quinquaginta, item diuidendæ sunt in octo partes, & earum septem in summo scapi hypotrachelio contrahantur. Item si quæ altiores erunt his, eadem ratione pro rata constituentur contracturæ. Hæ autem propter altitudinis interuallum scandentis oculi septem fallunt, quamobrè adijciuntur crassitudinibus temperaturæ. Venustatem enim persequitur uisus, cuius si non blandimur uoluptati proportionem & modulorum adiectionibus, uti id in quo fallitur, temperatione adaugeatur, uastus & inuenustus conspicientibus remittetur aspectus. De adiectione quæ adijcitur in medijs columnis, quæ apud græcos ἐντὸς αἰγῶν appellatur, in extremo

libro erit formata ratio eius, quemadmodum mollis & conueniens efficiatur.

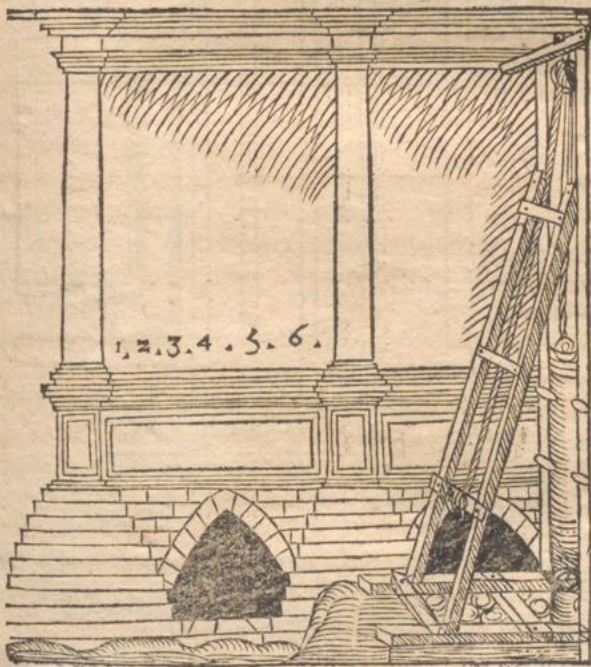
DE FVNDATIONIBVS ET COLUMNS,
atq; earum ornatu & epistylis, tam in locis solidis,
quàm in congestitijs. CAP. III.

SVBSTRVCTIONIS fundationes eorum operum fodiantur (A queant inueniri) ab solido, & in solidum, quantū ex amplitudine, operis pro ratione uidebitur extruatur: quæ structura per totum solum quàm solidissima fiat, supraq; terram parietes extruantur sub columnis dimidio crassiores, quàm columnæ sunt futuræ, uti firmiora sint inferiora superioribus, quæ stereobatæ appellantur, nam excipiunt onera. Spirarumq; proiecturæ non procedant extra solidum. Item supra, parietis ad eundem modum crassitudo seruanda est, interualla autem concameranda aut solidanda fistucationibus, uti distineantur. Sin autē solidū nō inuenitur, sed locus erit congestitijs ad imū, aut paluster, tunc is locus fodiatur, exinaniaturq; & palis alneis, aut oleagineis, aut robustis ustilatis configatur, sublicæq; machinis adigatur quæ creberrimæ, carbonibusq; expleantur interualla palorum, & tunc structuris solidissimis fundamenta impleantur. Extructis autem fundamentis, ad libramentum stylobatæ sunt collocandi. Supra stylobatas columnæ disponendæ, quemadmodum supra scriptum est, siue in pycnostylo quemadmodum pycnostyla, siue si stylo, aut diastylo, aut eustylo, quemadmodum supra scripta sunt & constituta. In aræostylis enim libertas est quantum cuiq; libet, constituendi, sed ita columnæ in peripteris collocentur, uti quot intercolumnia sunt in fronte, totidem bis intercolumnia fiant in lateribus. Ita enim erit duplex longitudo operis ad latitudinem. Namq; qui columnarum duplicationes fecerunt, errauisse uidentur, quòd unum intercolumnium in longitudine plusquàm oporteat, procurrere uideatur. Gradus in fronte ita constituenti sunt, uti sint semper impares. Namq; cum dextro pede primus gradus ascendatur, item in summo templo primus erit ponendus. Crassitudines autem eorum graduum ita finiendas censeo, ut neq; crassiores dextante, neq; tenuiores dextrante sint collocatæ, sic enim durus non erit ascensus. Reiractiones autem graduum, nec minus quàm sesquipedales, nec plus quàm.

quàm bipedales faciendæ uideatur. Item si circa eadem gradus futuri sunt, ad eundem modum fieri debent. Sin autem circa eadem ex tribus lateribus podium faciendum erit, ad id constituatur, uti quadræ, spiræ, trunci, coronæ, listis, ad ipsum stylobatam qui erit sub columnæ spiris, conueniant. Stylobatam ita oportet exæquari, uti habeat per medium adiectionem per scamillos impares. Si enim ad libellam dirigetur, alueolatus ocu- lo uidebitur. Hoc autem uti scamilli ad id conuenientes fiant, item in extremo libro forma et demonstratio erit descripta.

FVNDATIONES IN CONGESTITIIS LOCIS,

ut substructiones in solido detineantur, cū subliquaq; machina palificatio complanata, super quam areostyli eustiliq; intercolūnia pro stylobatis alueolata podia esse uideatur.

iens effi-

S,

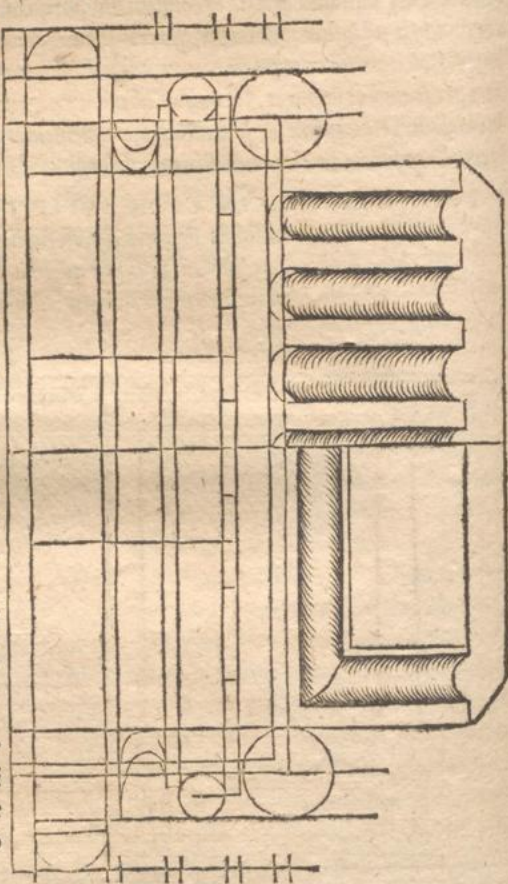
iantur (A
blitudine,
um solum
columnis
inferiora
a. Spira
varietis ad
cameran-
tū nō inue
ocus fodia
is ustilatis
bonibusq;
fundamē
stylobata
admodum
tyla, siue si
unt et con
stituendi,
nia sunt in
erit duplex
plicationes
longitudine
a constituen
mus gradu
rasitudines
s dextante,
it ascensus
es, nec plus
quām

SPIRAE SEV BASIS PERSERVIENTIS VARIJS generibus quadratis uel atticurgis perfiguratio.

His per se =
 Ais in suis locis
 spirae collocen-
 tur, eaque ad
 symmetriam sic
 perficiantur, uti
 crassitudo cum
 plinthis sit co-
 lumnae ex dimi-
 dia crassitudi-
 ne, projectu-
 ramque quam graeci
 ἐκφορὰν uocant,
 habeant quadrantem.
 Ita tum lata et lon-
 ga erit columna
 crassitudinis u-
 nius et dimidiae.
 Altitudo eius si
 atticurgis erit,
 ita diuidatur,
 ut superior
 pars tertia par-
 te sit crassitudi-
 nis columnae, re-
 liquum plinthis
 relinquatur.

Dempta plin-
 this, reliquum diuidatur in partes quatuor, fiatque superior torus quarta, re-
 liquae tres aequaliter diuidantur, et una sit inferior torus, altera pars cum
 suis quadris scotia, quam Graeci σόχλον dicunt.

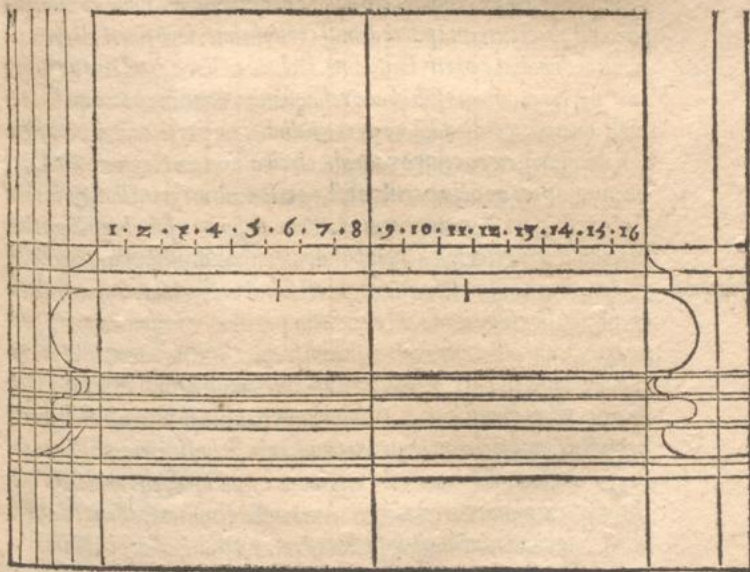
Sin autem

Sin autem ionicæ erunt faciendæ, symmetriæ earum sic erunt constituendæ, uti latitudo spiræ quoquo uersus sit columnæ crassitudinis, adiecta crassitudine quarta & octaua, altitudo uti atticurgis, ita et eius plinthos, reliquumq; præter plinthon quod erit tertia pars crassitudinis columnæ, diuidatur in partes septem, inde trium partium torus qui est in summo, reliquæ quatuor partes diuidendæ sunt æqualiter, et una pars fiat cum suis astragalis & supercilio superior trochilus, altera pars interiori trochilo relinquatur, sed inferior maior apparebit ideo, quod habeat ad extremam plinthum proiectionem. Astragali faciendi sunt octauæ partis trochili, proiectione erit spiræ pars octaua, & sextadecima crassitudinis columnæ.

IONICARVM SPIRARVM EX DIVERSIS

membris symmetriatis, permutatisq; toris ac supercilijs figura.

Spiris

quarta, re
a pars cum

Sin autem

Spiris perfectis & collocatis, columnæ sunt medianæ in pronao & postico ad perpendicularum medij centri collocandæ. Angulares autem, quæq; è regione earum futuræ sunt in lateribus ædis dextra ac sinistra, uti partes interiores, quæ ad parietes cellæ spectant, ad perpendicularum latus habeant collocatum. Exteriores autem partes uti dicant se earum contractura. Sicenim erunt figuræ compositionis ædium contracturæ iusta ratione exactæ. Scapis columnarum statutis, capitulorum ratio si puluinata erunt, his symmetrijs conformabuntur, uti quàm crassus imus scapus fuerit, addita octauadecima parte scapi, abacus habeat longitudinem & latitudinem, crassitudinem cum uolutis eius dimidiam. Recedendum autem est ab extremo abaco in interiorem partem frontibus uolutarū parte duodeuigesima, & eius dimidia, & secundū abacum in quatuor partibus uolutarū secundū extremi abaci quadrā lineæ demittendæ, quæ Catheti dicuntur. Tūc crassitudo diuidēda est in partes nouē et dimidiā, ex nouē partibus et dimidiā, una pars & dimidia abaci crassitudini relinquatur, & ex reliquis octo uolutæ constituantur. Tunc ab lineæ, quæ secundū abaci extremā partē demissa erit, in interiorē partē alia recedat unius et dimidiatæ partis latitudine. Deinde eæ lineæ diuidatur ita, ut quatuor partes et dimidia sub abaco relinquatur. Tunc in eo loco qui locus diuidit quatuor & dimidiā, & tres & dimidiam partē, centrū oculi signetur, ducaturq; ex eo centro rotunda circinatio, tam magna in diametro, quàm una pars ex octo partibus est, ea erit oculi magnitudine, & in ea catheto respōdens diametros agatur. Tunc ab summo sub abaco inceptum, in singulis tetrantorum actionibus dimidiatum oculi spatium minuatur,

*donec

*donicū in eundem tetrantem, qui est sub abaco, ueniat. Capituli autem crassitudo sic est faciendā, ut ex nouem partibus & dimidiā, tres partes præpendeant infra astragalum summi scapi. Cymatio adempto abaco & cānalir eliqua sit pars. Proiectura autem cymatij habeat extra abaci quadrā oculi magnitudinem. Puluinorum balthei ab abaco hanc habeant projecturam, uti circini centrum unum cum sit positū in capituli tetrante, & alterum diducatur ad extremum cymatium, circumactum baltheorum extremas partes tangat. Axes uolutarum ne crassiores sint, quā oculi magnitudo, uolutæq; ipse sic cedantur, uti altitudines habeant latitudinis suæ duodecimam partem.

Hæ erunt

He erunt symmetria capitulorum, quae columnae futurae sunt ab minimo ad pedes .xv. Quae supra erunt reliqua, habebunt ad eundem modum symmetrias. Abacus autem erit longus & latus, quam crassa columna est ima, adiecta parte nona, uti quo minus habuerit altior columna contractum, eò ne minus habeat capitulum suae symmetriae proiectionem, & in altitudine ratione partis adiectionem. De uolutarum descriptionibus uti ad circumum sint recte inuolutae, quemadmodum describantur, in extremo libro forma & ratio earum erit subscripta.

Capitulis perfectis, deinceps in summis columnarum scapis, non ad libellam, sed ad aequalem modulum collocatis, uti quae adiectio in stylobatis facta fuerit, in superioribus membris respondeat symmetria epistyliorum. Epistyliorum ratio sic est habenda, ut si columnae fuerint à minimo .xij. pedum ad .xv. pedes, epistylij sit altitudo dimidia crassitudinis imae columnae. Item ab .xv. pedibus ad uiginti, columnae altitudo dimetiatur in partes xij. & unius partis altitudo epistylij fiat. Item si à .xx. ad .xxv. pedes, diuidatur altitudo in partes duodecim & semissem, & eius una pars epistylum in altitudine fiat. Item si à .xxv. pedibus ad .xxx. diuidatur in partes duodecim, & eius una pars altitudo fiat. Item secundum ratam partem, ad eundem modum, ex altitudine columnarum expediendae sunt altitudines epistyliorum. Quo enim altius oculi scandit acies, non facile per secat aëris crebritatem: dilapsa itaque altitudinis spatium, & uiribus ex trita, incertam modulorum renunciat sensibus quantitatem, quare semper adijciendum est rationis supplementum in symmetriarum membris, ut cum fuerint in altioribus locis opera, aut etiam ipsa colosicoter a certam habeant magnitudinum rationem. Epistylij latitudo in imo, quae supra capitulum erit, quanta crassitudo summæ columnæ sub capitulo erit, tanta fiat summum, quantum imus scapus. Cymatiū epistylij septima parte suae altitudinis est faciendū, & in proiectione tantundē, reliqua pars præter cymatiū, diuidenda est in partes .xij. et earū triū prima fascia est faciēda, secunda quator, summa quinque. Item zophorus supra epistyliū quarta parte minus, quam epistyliū. Sin autem sigilla designari oportuerit, quarta parte altiorē, quam epistylium, uti auctoritatem habeant sculpturae. Cymatiū suae altitudinis partis septimæ, proiectione cymatiū, quanta eius crassitudo, supra zophorū denticulus est faciendus tam altus, quam

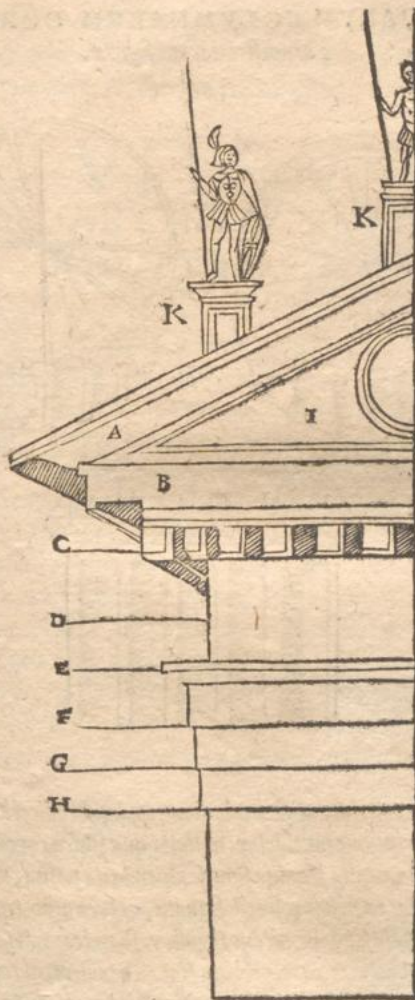
M epistylij

He erunt

epistylj media fascia, proieclura eius, quantum alitudo. Intersectio, quæ græce μετοχή dicitur, sic est diuidenda, uti denticulus alitudinis suæ dimidiam partem habeat in fronte. Causus autem intersectionis huius, frontis est tribus duas latitudinis partes habeat, huius cymatiū, alitudinis eius sextam partem. Corona cum suo cymatio præter simā, quantum media fascia epistylj. Proieclura coronæ cum denticulo faciendæ est, quantum erit alitudo à zophoro ad summum coronæ cymatiū, & omnino omnes ephoræ uenustiores habent speciem, quæ quantum alitudinis, tantundem habeant proiecluræ. Tympani autem, quod est in fastigio, alitudo sic est faciendæ, ut frons coronæ ab extremis cymatijs tota dimetiatur in partes nouem, & ex eis una pars in medio cacumine tympani constituitur, dum contra epistylia columnarumq; hypotrachelia ad perpendicularum respondeant. Coronæ quæ supra tympanum sunt, æqualiter imis præter simas sunt collocandæ, in super coronas simæ quas græci ἐπιτέθειται dicunt, faciendæ sunt altiores octaua parte coronarum alitudinis. Acroteria angularia tam alta, quantum est tympanū medium. Mediana altiora octaua parte, quàm angularia.

Membra omnia quæ supra capitula columnarum sunt futura, id est, epistylia, zophori, coronæ, tympana, fastigia, acroteria, inclinanda sunt in frontis suæ cuiusq; alitudinis parte .xij. ideo quòd, cum steterimus contra frontes, ab oculo lineæ duæ si extensæ fuerint, & una tetigerit imam operis partem, altera summam, quæ summam tetigerit, longior fiet. Ita quo longior uisus lineæ in superiorem partem procedit, resupinam facit eius speciem. Cum autem (uti supra scriptum est) in fronte inclinata fuerint, tunc in aspectu uidebuntur esse ad perpendicularum & normam. Columnarum striges faciendæ sunt .xxiiij. Ita excauatæ, uti norma in cauo strigis cum fuerit coniecta, circumacta, ita anconibus striarum dextra ac sinistra angulos tangat, ut acumen normæ circumrotundatione tangendo peruagari possit.

Crasius

K. Acro-
teticia.

I. Tympa-
num.

A. Sima.

B. Coro-
na.

C. Denti-
culus.

D. Zopho-
rus.

E. Cymati-
um.

F. Tertia
fascia.

G. Secun-
da fascia.

H. prima
fascia.

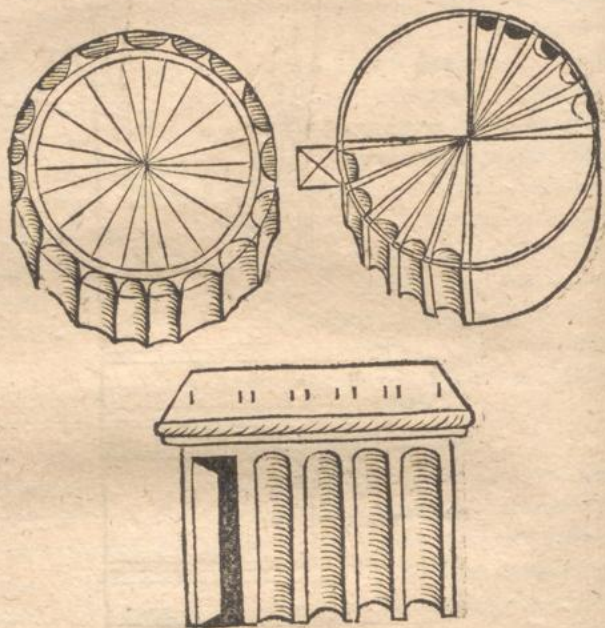
M 2 VARIA

stio, que
linis sue
ius, fron
dinis eius
um media
quantum
no omnes
s, tantun-
o, altitudo
metiatur in
constitua
pendicu-
aliter imis
i eorū di
litudinis.
Mediana

ura, id est,
anda sunt
steterimus
na tetigerit
longior si-
resupma-
in fronte in
um e nor
uti norma
is striarum
otundatio

Crafsitu

M. VITRUVII
 VARIARVM COLVMNARVM DORICARVM
 striatarum figura.

Craſtitudines ſtriarum faciendæ ſunt, quantum adiectio in media columna ex deſcriptione inuenietur. In ſimis quæ ſupra coronam in lateribus ſunt adium, capita leonina ſunt ſculpenda ita poſita, uti contra columnas ſingulas ea primum ſint deſignata, cætera uero æquali modo diſpoſita, uti ſingula ſingulis medijs tegulis reſpondeant. Hæc autem quæ erunt contra columnas, per terebrata ſint ad canalem, qui excipit è tegulis aquam cœleſtem. Mediana autem ſint ſolida, uti qua cadit uis aquæ per tegulas in canalem, ne deiciatur per intercolumnia, neq; tranſeuntes perfundant. Sed quæ ſunt contra columnas, uideantur emittere uomentia
 ructus